

SESSIÓ INAUGURAL
A LA FUNDACIÓ BALMESIANA

OBERTURA DE LES JORNADES SOBRE
LA SETMANA TRÀGICA (1909) A CÀRREC
DEL CARDENAL MARTÍNEZ SISTACH

Senyores i senyors representants del Govern de la Generalitat, de l'Ajuntament de Barcelona i d'altres digníssimes institucions de Catalunya;

senyors de la Fundació Balmes i de Cultura Religiosa;

estimats amics d'aquesta taula;

reverends senyors, religiosos i religioses, senyores i senyors:

L'Església, en el seu llarg pelegrinatge per aquest món comparteix els goigs i les esperances dels homes i també els seus dolors i les seves dificultats. No resta indiferent a les situacions diverses que viu la història humana.

Hi ha hagut moments en què molts han vist una Església lluminosa i en d'altres una com si estigués obscurida. Fa a penes una setmana, Benet XVI, que coneix molt bé, per experiència personal i intel·lectual, el conjunt de les vicissituds de l'Església, deia que, en el seu llarg camí per aquest món, aquesta institució va reproduint talment les fases del cicle lunar que, contínuament, minva i creix. L'Església, a semblança de la Lluna, quan apareix nova i plena reflecteix arreu de la Terra la llum que rep de Crist, el Sol veritable, en la seva irrenunciable tasca de reflectir la llum de Crist en tants punts obscurs de la història humana (*L'Osservatore Romano* 24 d'abril 2009). Aquest cicle de la història de l'Església es dona també a casa nostra.

Avui inaugurarem aquestes jornades de recerca i de reflexió historiogràfica a propòsit d'una etapa històrica molt complexa en què l'Església a Catalunya, particularment a Barcelona, patí tant en els seus temples i edificis, i en les seves obres d'acció social a favor d'obriers i desvalguts, com, directament, en els seus eclesiàstics, tres dels quals foren àdhuc immolats. Són els fets de la Setmana Tràgica del juliol de 1909.

Del «visca!» al «mori!» no hi va un pas, hi va un simple canvi de to en el crit dels qui s'exalten, i moltes vegades tot depèn d'una girada de vent i hom es deixa emportar... Però, també, en aquells dies convulsos del juliol de 1909, quan el poble sofria la duresa de la intervenció militar espanyola a l'Àfrica, quan esclatà la revolta, sorgida també d'aquella eferescència en què les aspiracions socials, polítiques, econòmiques i fins nacionals no trobaven el seu encaix en l'Estat, i quan alguns feien estralls de tota mena, es van produir molts actes heroics d'adhesió al bé, com l'acollida cristiana i fraterna a sacerdots i religiosos i religioses foragitats de llurs cases, gestos de perdó, de solidaritat, de reconciliació.

Competents historiadors debatran aquests dies, cent anys després d'aquell estiu de 1909, les causes, els fets i les conseqüències de la Setmana Tràgica. L'Església s'afegeix a aquest procés i «revisita» –per emprar aquest verb del doctor Culla– amb serenor, del seu passat. Diguem que aquest esguard lúcid i serè del passat de l'Església que presideixo, el féu ja, amb molta menys perspectiva en el temps, el meu predecessor en la seu de sant Pacià, el doctor Joan Laguarda, en prendre possessió de la diòcesi de Barcelona, en 1909, dos mesos després de la Setmana Tràgica.

Aquella diòcesi estava assaborint encara les grans festes de la canonització de sant Josep Oriol, declarat sant per Pius X, el dia 20 de maig de 1909 –ara fa igualment cent anys–, gràcies sobretot al treball del cardenal Casañas, encara que, en aquella celebració, la nostra diòcesi vivia una situació de seu vacant, i era administrada per un vicari capitular, el bisbe Ricard Cortès. Tot això ho vaig recordar ja al clergat barceloní en la Missa crismal d'enguany. El purpurat no estigué a Roma per la canonització del beat Oriol, sí, en canvi, un jove sacerdot de Barcelona, el reverend Josep Torras i Bages, vinculat a aquesta casa que avui ens acull, i que hauria de reflexionar i d'escriure sobre la Setmana Tràgica.

L'Església de Barcelona, vivia el 1909 un moment brillant de la

seva obra social, educadora i assistencial, amb el suport, en part, del flux de tants religiosos i religioses que, sortits de França a causa d'unes lleis fortament secularitzadores, havien vingut a la nostra terra. Aquesta Església, diguem-ne ufanosa, veié perplexa com s'esdevingueren, sense saber ben bé com, aquells fets de l'estiu de 1909, que causaren molt sofriment i feren vessar moltes llàgrimes –tal com s'expressava el bisbe Laguarda. Però aquesta dolorosa experiència fou un ensenyament profitós, per tal de sentir-se convidada a aproximar-se encara més al món obrer i dels pobres. Seguia d'aquesta manera la invitació a la reconciliació i al perdó postulada pel papa Pius X a través del cardenal Vives i Tutó, i suggerida per l'escriptor Joan Maragall en els seus cèlebres articles sobre «l'Església cremada», apareguts a la premsa barcelonina, i en la revisió d'aquells fets que féu també el pare Casanovas. La comunitat dels creients de Barcelona seguia en això les indicacions d'aquell sant Pontífex, per tal d'incidir en la societat en l'ordre de l'apostolat i, particularment, en el camp social. Eren els objectius de l'Acció Catòlica, no oblidada per Pius X i estructurada després definitivament per Pius XI.

Aquestes Jornades, que ara tinc el gust d'inaugurar, formen part de les activitats culturals promogudes per la Biblioteca Balmes, organisme de la Fundació Balmes, i continuadora de les grans intuïcions del pare Casanovas de fer-ne un centre d'alta divulgació històrica, amb especial interès en l'àmbit de les diòcesis de Catalunya.

A propòsit d'això, el 16 d'abril de 2008, en una sessió acadèmica celebrada en aquest mateix Saló –i on es féu una minuciosa presentació del volum LXXX d'*Analecta Sacra Tarraconensia*, principal òrgan de comunicació de la Biblioteca Balmes–, tots els qui hi intervingueren van coincidir a reblar que la Biblioteca Balmes i la seva esmentada revista són unes institucions culturals de renom i prestigi europeu que honoren el vessant cultural i científic de la nostra Església. Promou congressos i jornades amb col·laboració amb la Facultat de Teologia de Catalunya, com ja ho féu amb el Primer Congrés d'Història de l'Església a Catalunya, celebrat a Solsona en 1993, i com ara, amb les presents Jornades sobre la Setmana Tràgica. Aquestes activitats culturals ajuden enormement a afaïonar i a donar estructura a la història completa de l'Església que peregrina i fa camí amb el poble de Catalunya, mentre esperem de poder tenir un dia la història general de la seva trajectòria a través dels temps.

Segurament, que deu haver-hi altres llocs en què s'hauria pogut desenvolupar el Congrés que avui ens aplega. Tanmateix, és innegable que, aquest espai de la Fundació Balmes és un dels més adequats, si el volem relacionar amb la Setmana Tràgica i amb l'any en què es produí. M'he referit ja a la vinculació del pare Casanovas amb Joan Maragall. Des d'aquesta institució, el pare Casanovas revisà els escrits del poeta que sorgiren de la seva experiència de 1909.

D'altra banda, la Biblioteca Balmes, amb la Fundació Balmes, comparteix des dels seus orígens aquest edifici del carrer Duran i Bas amb la institució que, en ser fundada, s'anomenava Foment de Pietat Catalana, la qual començà la seva activitat precisament l'any 1909, any en què mossèn Eudald Serra, el seu fundador, va publicar el primer escrit del Foment.

Els fets de 1909 seran il·luminats aquests dies amb la nova perspectiva abastada per la rica documentació que, des de la Biblioteca Balmes, amb la col·laboració de la Generalitat i l'Arxiu Nacional de Catalunya, s'està localitzant i transcrivint dels arxius vaticans en tot allò que es refereix a Catalunya.

En aquestes meves paraules inaugurals és de justícia regraciar la feina feta pel doctor Ramon Corts, director de la Biblioteca Balmes, molt ben ajudat per fra Valentí Serra de Manresa, arxiver dels caputxins de Catalunya, i comptant amb la col·laboració del dominic, fra Xavier Català, i de la bibliotecària, senyora Cecília Vives. També em plau regraciar el treball dels components del comitè científic de les Jornades.

El meu agraïment va dirigit, també, a la Fundació Balmes pel fet d'emparar la iniciativa d'aquest Congrés, com també les institucions que li han donat suport. No puc oblidar tampoc els doctes senyors als quals els ha estat encarregat algun report que llegiran aquí en el transcurs de les jornades.

Acabo amb una reflexió manllevada de les resolucions i missatge del Concili Provincial Tarraconense celebrat l'any 1995. Desitjaria, juntament amb els bisbes de la província metropolitana de Barcelona i tots els de Catalunya, que la fe dels cristians –situats en el clima de la laïcitat positiva, concepte que plau al Sant Pare Benet XV– la fe cristiana, doncs, es faci present en la vida catalana com a ferment i llevat, que contribueixi «a l'assoliment d'una societat justa, que elimini contrastos odiosos i permeti a tota la població sentir-se ciutadans lliures d'aquest país», i que promogui sempre una cultu-

ra, «una mentalitat i una espiritualitat de comunió», o com ho deia el doctor Torras i Bages en la visita espiritual a la Mare de Déu de Montserrat: «Traieu de Catalunya l'esperit de discòrdia, i ajunteu tots els seus fills amb cor de germans». Aquests han de ser els objectius prioritaris de la nostra Església a la Catalunya d'avui i, ben segur també, que de tot el nostre país.

Declaro obertes aquestes jornades sobre la Setmana Tràgica.

